

Adres artykułu: <https://bip.iaepan.edu.pl/artukul/vetera-et-nova-opracowywanie-archeologicznych-materialow-zrodlowych-nowymi-metodami-badawczymi>

Vetera et nova. Opracowywanie archeologicznych materiałów źródłowych nowymi metodami badawczymi

- [Trwające](#)
- [Zakończone](#)

Informacje o projekcie

Tytuł Projektu: Vetera et nova. Opracowywanie archeologicznych materiałów źródłowych nowymi metodami badawczymi

Kierownik projektu: dr hab. Zofia Sulgostowska, prof. nadzw. IAE PAN

Jednostka prowadząca projekt Instytut Archeologii i Etnologii PAN

Źródło finansowania projektu: Praca naukowa finansowana w ramach projektu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego po nazwą „Narodowy program rozwoju humanistyki” w latach 2012-2015

**NARODOWY PROGRAM
ROZWOJU HUMANISTYKI**

Kontakt:

e-mail: sulg@iaepan.edu.pl

telefon 22 620.28.82-87

Wykonawcy

Przy realizacji projektu zaangażowani będą archeologowie, specjaliści od poszczególnych epok. Są to następujący pracownicy Instytutu Archeologii i Etnologii PAN:

dr hab. Zofia Sulgostowska, prof. nadzw. IAE PAN - kierownik projektu

dr Małgorzata Mogielnicka- Urban – zastępca kierownika projektu

dr Tadeusz Baranowski

mgr Magdalena Bis

mgr Wojciech Bis

dr Tomasz Boroń

dr Maria Dąbrowska

dr Hanna Kowalewska-Marszałek

dr Jolanta Sadowska-Topór

dr Joanna Urban

Ponadto w projekcie biorą udział emerytowani pracownicy IAE PAN:

prof. dr hab. Jerzy Kruppé

prof. dr hab. Romuald Schild

mgr Halina Królik

Wspólne opracowanie materiałów przez doświadczonych, emerytowanych archeologów - terenowych badaczy opracowywanych stanowisk - wraz z młodszymi archeologami stworzy optymalne warunki do zdobywania kwalifikacji przez tych ostatnich, a ponadto gwarantuje jakość publikacji.

Wykonawcy spoza IAE PAN to głównie specjaliści z dziedziny nauk przyrodniczych.

Patrz ponadto wykaz autorów i redaktorów zamieszczono w części - harmonogram oraz poniższą fotografię.

Zespół wykonawców (pierwszy rząd od lewej: M. Mogielnicka- Urban, R. Schild, Z. Sulgostowska, W. Bis, M. Bis, M. Dąbrowska, J. Kruppe, H. Królik, H. Kowalewska-Marszałek, J. Urban, T. Boroń)

Charakterystyka

Cel główny projektu:

Współczesne idee konserwatorskie ograniczają napływ nowych materiałów ze stanowisk archeologicznych badanych inwazyjnymi metodami wykopaliskowymi. W tej sytuacji poszerzenie bazy źródłowej, tak istotne dla rozwoju wiedzy o najdawniejszych dziejach ziem polskich, jest możliwe poprzez wzmożenie wysiłków nad nowoczesnym opracowaniem stanowisk już wcześniej pozyskanych. Archeologia współczesna dysponuje nowymi metodami, takimi jak analizy: paleobotaniczne (odcisków na polepie i ceramice, makro- i makroszczątków), traseologiczne, petrograficzne wytworów krzemiennych i kamiennych, składu chemicznego ceramiki i metali itp. Pozwalają one na niezwykle szeroki dopływ nieznanych do tej pory danych, znacząco oddziałujących na uzyskanie pełniejszego, rekonstruowanego obrazu życia dawnych społeczeństw. Długofalowe prace dokumentujące pozyskane źródła, rysunkowe i fotograficzne (z użyciem mikroskopu skaningowego), sprawiają, iż nie zostanie zaprzepaszczony dorobek ekspedycji terenowych podjętych nawet wiele lat temu.

Opublikowanie omówionych niżej materiałów sprawi, iż do obiegu myśli naukowej trafią wyniki zespołowych prac nad istotnymi dla kolejnych okresów pradziejów ziem polskich stanowiskami. Wybrane stanowiska archeologiczne pochodzą z badań terenowych, prowadzonych przez Instytut Historii Kultury Materialnej PAN (obecnie Instytut Archeologii i Etnologii PAN) począwszy od lat pięćdziesiątych XX w. Jest to ostatnia szansa na udział w tym przedsięwzięciu, przynajmniej częściowy, badaczy prowadzących wówczas prace wykopaliskowe. Jednocześnie uczestniczenie w opracowaniu poszczególnych stanowisk młodych badaczy pozwoli na zachowanie, tak istotnej dla nauk humanistycznych, ciągłości pokoleń.

W projekcie ujęto kwestie dotyczące prawie wszystkich okresów pradziejów od paleolitu po nowożytność, z różnych regionów Polski. Uczestniczą w nim badacze z Ośrodków IAE PAN, a także z innych instytucji związanych z badaniami nad przeszłością ziem polskich.

Cele szczegółowe projektu:

Z racji decyzji zmniejszającej postulowaną kwotę (z 5.362.999 zł do 1.500.000 zł) oraz okres wykonania (z 60 do 36 miesięcy) dokonano ponownej starannej analizy poprzedniego projektu oraz przyznanych środków. W nowej sytuacji finansowej Instytut ograniczy liczbę przygotowanych publikacji do 8 tomów monografii, które w sposób zgodny we współczesnymi standardami - taki był cel wniosku - przedstawiały wybrane stanowiska obejmujące okres od pradziejów do nowożytności. W związku z ograniczeniem środków do opracowania wybrano stanowiska najmniej kosztochłonne. Dla najstarszego odcinka pradziejów - epoki paleolitu są to stanowiska pozostawione przez osadnictwo ludności łowiecko-zbierackiej ułożone na Nizinie Polskiej: w Polsce Centralnej - Całowanie oraz wschodniej - Nieborowa na Polesiu Lubelskim.

Wytypowano je do publikacji ponieważ prezentują wysoką jakość źródłową ze względu na metodycznie prowadzone wykopaliska oraz zachowaną dokumentację polową.

Wymagają jedynie dodatkowych opracowań przed oddaniem ich do druku.

Reprezentują typ osadnictwa otwartego ze schyłkowego paleolitu - mezolitu (Całowanie) lub paleolitu - wczesnej epoki żelaza (Nieborowa) i poszerzają naszą wiedzę o osadnictwie z tego czasu na obszarach Niziny Europejskiej.

Kolejne wytypowane stanowisko pochodzi z neolitu. Jest to osada obronna w Sandomierzu na Wzgórzu Zawichojckim w woj. świętokrzyskim, badane w latach 1981-1989. Pozyskane materiały umożliwią rekonstrukcję paleogeografii Wzgórza Zawichojckiego w okresie atlantyckim i subborealnym, czyli w czasach funkcjonowania badanej osady: odtworzenie morfologii samego wzgórza i terenów bezpośrednio z nim sąsiadujących, a także rekonstrukcję hydrografii i szaty roślinnej tego obszaru.

Opracowanie i opublikowanie materiałów z uwzględnieniem ich kontekstu osadniczego będzie nad wyraz cennym uzupełnieniem już istniejących informacji o zasiedleniu

Ziemi Sandomierskiej, obszaru tak istotnego w okresie neolitu.

W epoce brązu i wczesnej epoce żelaza na naszych ziemiach przebywa przede wszystkim ludność kultury łużyckiej. Opracowanie badań prowadzonych na obszarze osady, stan. 3 w Słubic koło Gostynina, woj. mazowieckie, gdzie odnaleziono m.in. materiały pozostawione przez przedstawicieli poprzedzającej ją kultury trzcinieckiej, jest bardzo potrzebne. Wyniki tych badań stanowią cenny przyczynek do poznania przeszłości pradziejowej lewobrzeżnego Mazowsza, rzadko obecnego w rozważaniach naukowych.

Część druga tomu będzie zawierać opracowanie materiałów ceramicznych z badań wykopaliskowych, w większości sondażowych, prowadzonych w latach 60. i 70. XX w. na wczesnośredniowiecznych stanowiskach położonych w rejonie Warszawy (w Błoniu (grodzisko) i Kopytowie, na terenie obecnego powiatu grójeckiego (w Dziarnowie, st. 3, Grójcu, Starej Warce, st. 1 (grodzisko)) oraz na terenie dzisiejszego województwa świętokrzyskiego w Szewnej (średniowieczny gródek stożkowaty).

W ramach programu badań dziejów małych miast w Rzeczypospolitej przedrozbiorowej prowadzono wykopaliska archeologiczne w Solcu i Janowcu nad Wisłą. Dzięki projektowi zostanie opublikowana rozprawa doktorska mgr Magdaleny Bis, na temat wyrobów ceramicznych z Solca, które mogą stanowić ważny element naszej wiedzy na temat tej specyficznej części wyrobów garncarskich.

Wynikiem kompleksowych badań Janowca będzie monografia archeologiczno-historyczna obrazująca dzieje małego miasteczka w różnorodnych aspektach, szczególnie interesująca, gdyż badań tak pomyślanych dotychczas nie prowadzono. Publikacja wyników przybliży nie tylko dzieje jednego z małych miasteczek, ale jako pars pro toto reprezentować będzie wiele innych tak charakterystycznych dla nowożytnej Rzeczypospolitej.

Znaleziska pochodzące z badań zamku w Tykocinie stanowią istotne uzupełnienie zasobu źródeł archeologicznych do poznania dziejów założenia tykocińskiego. Istniała tu u schyłku średniowiecza obronna siedziba rodu Gasztołdów, następnie zamek renesansowy, wzniesiony przez króla Zygmunta Augusta, a wreszcie XVII-wieczna twierdza. Opracowanie tego liczного i urozmaiconego zasobu źródeł będzie cenne nie tylko dla poznania przeszłości i warunków życia na tykocińskim zamku, ale również dla archeologii okresu schyłku średniowiecza i nowożytności.

Działania prowadzące do osiągnięcia celów:

Metody, które wykorzystane zostaną przy realizacji projektu, to w podstawowej części standardowe sposoby opisu i analizy ruchomego oraz nieruchomego materiału źródłowego, pozyskanego charakterystyczną dla archeologii metodą wykopaliskową. Na tym etapie prac konieczne jest wykonanie dokumentacji rysunkowej i fotograficznej. Planowane jest wykorzystanie na szeroką skalę bardzo różnych badań

specjalistycznych, których wyniki poszerzą wiedzę m.in. na temat sposobów produkcji poszczególnych wytworów, wykorzystywanych do ich wykonania surowców, sposobów użytkowania niektórych narzędzi i sprzętów. Planowane są analizy: paleobotaniczne (odcisków na polepie i ceramice, makro- i makroszczątków), archeozoologiczne, traseologiczne narzędzi krzemiennych, petrograficzne wyrobów kamiennych, sedymentologiczne nawarstwień w wypełniskach obiektów. Przewiduje się ponadto analizy laboratoryjne składu chemicznego ceramiki i metali, geologiczne najbliższego otoczenia badanych stanowisk oraz porównawcze analizy metaloznawcze rud darniowych i przedmiotów metalowych, a także badania petrograficzne glin miejscowych oraz ceramiki. Planowane jest wykonanie datowań metodą radiowęglową i termoluminescencyjną. Współczesna nauka nie może obyć się bez wyników badań innych dyscyplin naukowych. Badania interdyscyplinarne stają się standardem w naukach humanistycznych.

Charakterystyka wyniku:

Efektem projektu będzie publikacja 8 tomów poświęconych szczególnie istotnym stanowiskom. Obejmować one będą cały okres pradziejów, poczynając od paleolitu, a także okresy historyczne, średniowiecze i nowożytność. Każdy tom będzie zaopatrzony w streszczenie (obejmujące ok. 1/10 objętości tomu) w języku niemieckim lub angielskim. Dwa tomy będą w całości opublikowane w tych językach (Całowanie i osada w Tumianach). Kolejność ukazywania się publikacji zależna będzie od stopnia zaawansowania prac. Prace nad stanowiskami o materiałach licznych i różnorodnych, których analiza wymaga wielu rozmaitych badań specjalistycznych, muszą potrwać dłużej.

Poniższej zawarto zbiorcze dane dotyczące poszczególnych tomów, a na końcu tekstu umieszczono poszerzone teksty oraz materiał ilustracyjny o stanowiskach będących przedmiotem planowanych, poszczególnych monografii, które zostały przygotowane przez redaktorów poszczególnych tomów.

Harmonogram projektu:

Tom Nazwa i opis zadania Liczba miesięcy realizacji zadania

1. Opracowanie źródeł archeologicznych ze stanowiska Całowanie, woj. mazowieckie. Przygotowanie i druk monografii w języku angielskim. Praca zbiorowa, red. Romuald Schild:

A FINAL PALAEOLITHIC AND EARLY MESOLITHIC SITE ON AN ISLAND IN THE FOSSIL VISTULA CHANNEL 30

2. Opracowanie źródeł archeologicznych ze stanowiska Nieborowa, woj. lubelskie. Przygotowanie i druk monografii: Tomasz Boroń . Red. T. Boroń:

MIKROREGION NIEBOROWEJ NA POLESIU LUBELSKIM: OD EPOKI KAMIENIA PO

WCZESNĄ EPOKĘ ŻELAZA 30

3. Opracowanie źródeł archeologicznych ze stanowiska Sandomierz – Wzgórze Zawichojskie, woj. kieleckie. Przygotowanie i druk monografii: Hanna Kowalewska-Marszałek. Red. H. Kowalewska-Marszałek:

SANDOMIERZ - WZGÓRZE ZAWICHOJSKIE: NEOLITYCZNA OSADA OBRONNA I JEJ ZAPLECZE OSADNICZE 36

4. Opracowanie źródeł archeologicznych z Mazowsza. Przygotowanie i druk monografii. Praca zbiorowa, red. M. Mogielnicka-Urban:

MATERIAŁY DO OSADNICTWA NA MAZOWSZU 30

5. Opracowanie źródeł archeologicznych z osady w Tumianach, woj. warmińsko-mazurskie. Przygotowanie i druk monografii. Praca zbiorowa w języku niemieckim. Red. Tadeusz Baranowski:

VÖLKERWANDERUNGSZEITLICHE SIEDLUNG VON TUMIANY (DAUMEN) IM KREISE ALLENSTEIN 36

6. Opracowanie źródeł archeologicznych ze stanowiska Tykocin, woj. podlaskie. Przygotowanie i druk monografii. Praca zbiorowa, red. M. i W. Bis

TYKOCIN-ZAMEK NAD NARWIĄ (XV-XVIII W.) 36

7. Opracowanie źródeł archeologicznych ze stanowiska Janowiec, woj. lubelskie.

Przygotowanie i druk monografii. Praca zbiorowa, red. Jerzy Kruppē i Maria Dąbrowska: JANOWIEC NAD WISŁĄ. ŹRÓDŁA DO DZIEJÓW MIASTA (XV-XVIII W.) 36

8. Opracowanie źródeł archeologicznych ze stanowiska Solec, woj. lubelskie.

Przygotowanie i druk monografii: Magdalena Bis. Red. M. Bis

PÓŻNOŚREDNIOWIECZNE I WCZESNONOWOŻYTNE NACZYNIA BIAŁE Z SOLCA NAD WISŁĄ 24

Planowane rezultaty:

Ukazanie się drukiem ośmiu tomów monografii skrupulatnie przebadanych stanowisk, opracowanych z zastosowaniem współczesnej metodyki badań, będzie miało istotne znaczenie dla dziedzictwa i kultury naszego społeczeństwa. Pozwoli to poznać przeszłość, także tę najdawniejszą swojej ziemi, zarówno w wymiarze regionalnym, jak i całego kraju oraz umożliwi wpisanie uzyskanych wyników badań w kontekst osiągnięć archeologii europejskiej. Społeczności zamieszkujące ziemie polskie od najdawniejszych okresów utrzymywały kontaktu międzyregionalne oraz dalekosiężne. Rezultaty badań stanowisk zróżnicowanych chronologicznie i terytorialnie okażą się zapewne znaczące w kwestiach dotyczących odtwarzania warunków środowiskowych panujących w przeszłości od końca plejstocenu po czasy nowożytnie. Umożliwi to ponadto prześledzenie oddziaływania człowieka na otaczający go świat poprzez zbieractwo i łowiectwo, a w okresach późniejszych stosowane uprawy, hodowlę zwierząt oraz inne czynności gospodarcze. Miały one na celu nie tylko pozyskiwanie pożywienia ale i różnorodnych surowców, które z biegiem tysiącleci i stuleci były

przetwarzane na coraz większą skalę. Pozwoli to na oszacowanie stopnia antropopresji społeczeństw pradziejowych i wczesno-nowożytnych na otoczenie.

Metryczka

Opublikował w BIP:	Instytut Archeologii i Etnologii PAN
Data opublikowania:	18.05.2020 08:05
Ostatnio zaktualizował:	Instytut Archeologii i Etnologii PAN
Data ostatniej aktualizacji:	18.05.2020 08:05
Liczba wyświetleń:	13